

בריחתו של יונה הנביא - יונה פרשיה א' וב'

(א) ויהי דבר ה' אל יונה בן אַמְתִּי לֵאמֹר: (ב) קום לךְ אֵל יְנִינָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עֲלֶיהָ כִּי עֲלֹתָהּ רַעְתֶּם לִפְנֵי: (ג) וַיִּקֶּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה': (ד) וַיִּזְכֹּר הָיָה רֹחַ גְּדוֹלָה אֵל הַיָּם וַיְהִי סֵעַר גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חֲשֹׁבָה לְהִשָּׁבֵר: (ה) וַיִּירָאוּ הַמִּלְחָמִים וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת הַכִּלִּים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֵל הַיָּם לְהִקַּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרַד אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדֶם: (ו) וַיִּקְרַב אֵלָיו רֵב הַחִבְלִים וַיֵּאמְרוּ לוֹ מָה לָּךְ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ אוֹלֵי יִתְעַשֶׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבָד: (ז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לְכוּ וְנִפְלֵה גּוֹרְלוֹת וְנִדְעָה בְּשִׁלְמֵי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיִּפְלוּ גּוֹרְלוֹת וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל עַל יוֹנָה: (ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה נָא לָנוּ בְּאֲשֶׁר לָמִי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ מֵהַמְּלֹאכְתָּךְ וּמֵאֵין תְּבֹא מֵהַיָּם אֲרָצְךָ וְאֵי מִזֶּה עִם אֲתָה: (ט) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם עֲבָרִי אֲנֹכִי וְאֵת ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרָא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַיָּם וְאֵת הַיַּבְשָׁה: (י) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְּדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֵהַ זֹאת עָשִׂיתָ כִּי יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלִּפְנֵי ה' הוּא בָרַח כִּי הִגִּיד לָהֶם: (יא) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מָה נַעֲשֶׂה לָּךְ וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֵעַר: (יב) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֵל הַיָּם וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְּשִׁלְי הַסֵּעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: (יג) וַיִּחַתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהַשִּׁיב אֶל הַיַּבְשָׁה וְלֹא יָכְלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֵעַר עֲלֵיהֶם: (יד) וַיִּקְרָאוּ אֶל ה' וַיֹּאמְרוּ אָנָּה ה' אֵל נָא נֹאבְדָה בְּנַפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֵל תִּתֵּן עֲלֵינוּ דָם נָקִיא כִּי אֲתָה ה' כְּאֲשֶׁר חִפְצָתָ עָשִׂיתָ: (טו) וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלֵהוּ אֵל הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ: (טז) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְּדוֹלָה אֶת ה' וַיִּזְבְּחוּ זָבַח לַיְי וַיִּדְּרוּ נְדָרִים: (פרק ב) (א) וַיִּמֶן ה' דָּג גְּדוֹל לְבַלְע אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמִעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת: (ב) וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֵל ה' אֱלֹהָיו מִמִּעֵי הַדָּג: (ג) וַיֹּאמְרוּ קְרָאתִי מִצָּרָה לִי אֵל ה' וַיַּעֲנֵנִי מִבְּטֶן שְׂאוֹל שׁוֹעֲתִי שְׁמַעְתָּ קוֹלִי: (ד) וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבְבַי יָמִים וְנָהָר יִסְבְּבֵנִי כָּל מִשְׁבְּרֵיךָ וְגִלְיָךְ עָלַי עָבְרוּ: (ה) וְאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנְּגִיד עֵינֶיךָ אֶף אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל הַיִּכַּל קְדוֹשְׁךָ: (ו) אֶפְפוּנֵי מִיָּם עַד נַפְשׁ תְּהוֹם יִסְבְּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרֵאשִׁי: (ז) לְקַצְבֵי הַרִים יַרְדְּתִי הָאֲרָץ בְּרַחֲיָה בְּעַדִּי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיִּי ה' אֱלֹהֵי: (ח) בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נַפְשִׁי אֶת ה' זָכַרְתִּי וַתְּבֹא אֵלַי תִּפְלֹתִי אֵל הַיִּכַּל קְדוֹשְׁךָ: (ט) מְשֻׁמְרִים הַבְּלִי שְׁוֹא חֲסָדִים יַעֲזָבוּ: (י) וְאֲנִי בְּקוֹל תוֹדָה אֶזְבְּחָה לָּךְ אֲשֶׁר נִדְרַתִּי אֲשַׁלְּמָה יִשׁוּעָתָה לִי: ס

וַיִּקַּא אֶת יוֹנָה אֵל הַיַּבְשָׁה: פ

(פרק ג) (א) ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר: (ב) קום לךְ אֵל יְנִינָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עֲלֶיהָ אֶת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:

מכילתא פרשת בא הקדמה

אין השכינה נגלית בחו"ל שנ' ויקם יונה לברוח תרשישה וגו' וכי מלפני ה' הוא בורח . . אמר יונה אלך בחו"ל מקום שאין השכינה שורה שהגוים קרובים לתשובה שלא לחייב את ישראל. ר' יונתן אומר לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים שנא' שם ויאמר אליהם שאוני והטילוני אל הים. וכן האבות והנביאים היו נותנין עצמם על ישראל במשה הוא אומר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, אם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי.

רד"ק

(פרק א) (א) ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתתי לאמר - ויש בדבר הזה מחלוקת בדברי רז"ל אמרו יונה תבע כבוד הבן לא תבע כבוד האב ר"ל חשש לכבוד ישראל לפיכך ברח לחוצה לארץ שאינה מקום נבואה כדי שלא ישלחו האל ית' לנינוה שידע שיהיו קרובי תשובה ויהיה בזה עונש לישראל ולא חשש לכבוד האל יתברך ויש לשאול למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקדש וכולה על נינוה שהיתה מאומות העולם ואין בו זכר לישראל ואין בכל הנביאים זולתה כמוה ונוכל לפרש כי נכתבה להיות מוסר לישראל שהרי עם נכרי שאינם מישראל היה קרוב לתשובה ובפעם הראשונה שהוכיחם הנביא שבו בתשובה שלמה מרעתם וישראל מוכיחים אותם הנביאים השכם והערב ואינם שבים מרשעים ועוד להודיע הפלא הגדול שעשה האל יתברך עם הנביא שהיה במעי הדג ג' ימים וג' לילות וחי, ועוד שהקיא הדג ועוד ללמד שהאל יתברך חומל על בעלי תשובה מאיזה עם שיהיו ומוחל להם וכל שכן כשהם רבים:

(ה) ויראו המלחים - אמנם יונה ירד וירדם - והיה כונתו באשר ירא שבעת תטבע הספינה ויפול לתוך הים יש אפשרות שיצוה ה' לגלי הים שיטרדוהו מגל אל גל עד יושלך אל היבשה כמעשה דר"ע ביבמות, לכן ירד אל ירכתי הספינה, שמשם לא יפול אל הים רק יבואו מי הים עליו ויטבע שם, (וכמו שהתיר בשו"ת המבי")

וגם היה לו עוד טעם בזה, שבאשר ידע שהסער הזה הוא בשבילו ושם ימות הוא תחלה יפסק הסער וינצלו אנשי האניה, ירד אל ירכתי הספינה ששם יכנסו המים תחלה ויחנקוהו, ואז ינצלו אנשי הספינה שהם עומדים למעלה:

(יב) ויאמר אליהם שאוני והטילוני אל הים - ר"ל אין אני רוצה לשוב ולא ללכת לנינוה, וא"כ אין הסער כדי להשיבני לארצי או לנינוה, כי הסער בא לענוש אותי על העבר על שמריתי את פי ה', (פרק ב) (ה) ואני אמרתי נגרשתי - שחשבתי כשהטילוני בים שאני מת ונגרשתי מנגד עיניך כלומר מהשגחתך עלי עד שחשבתי שהסתרת פניך ועיניך ממני אך עתה שעשית עמי הנס הגדול הזה ועודני חי במעי הדג ידעתי שאוסיף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקום הנבואה ומקום השגחתך.

(ח) בהתעטף עלי נפשי - ותבא אליך תפלתי - וכיון שנשארתי כך חי במעי הדג ידעתי שבאה אליך תפלתי:

רש"י

(פרק ב) (א) דג גדול - זכר היה והיה עומד בריוח ולא נתן לב להתפלל רמז הקב"ה לדג והקיא לתוך פיה של נקבה שהיתה מלאה עוברי' והיה שם בדוחק ויתפלל שם שנאמר ממעי הדגה: (ז) ותעל משחת חיי - אבל כבר ראיתי כאן גיהנם ומשם העליתני והנני עתה כנגד תחת ההיכל שבירושלים כענין שנאמר אך אוסיף להביט אל היכל קדשך ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך: